

2. Каплан Г. И., Сэдок Б.Дж. Клиническая психиатрия. В 2 т. Т. 2. Пер. с англ. – М.: Медицина, 1998, 528 с.

3. Ковальчук О. П. Психологічні аспекти формування аксіологічної основи професійної діяльності офіцерів–авіаторів у сучасних умовах. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського : збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки» / за наук. ред. С. Д. Максименка, Н. О. Євдокимової. – Миколаїв : МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2014. – вип. № 2. 12(103). – С. 100–106.

4. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. – К. : Наш формат, 2017. – 1068.

5. Ковальчук О., Мороз Р. Психологічний механізм виникнення стресових ситуацій у військовослужбовців. Вісник Національного університету оборони України. № 3(53)2019. – С. 84-89.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-041-4-2>

ОСОБИСТІСНІ ПРОБЛЕМИ ЮНАКІВ ЯК ПРЕДМЕТ РОБОТИ ПСИХОЛОГА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Гоцуляк Н. Є.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та практичної психології
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*

Куриця Д. І.

*кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри загальної та практичної психології
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*

Бабелюк О. В.

*кандидат психологічних наук,
викладач кафедри військової підготовки
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна*

Незалежна Україна на шляху свого розвитку керується міжнародним досвідом та реаліями сьогодення. Це суттєво відзеркалюється і в системі освіти: саме зараз в суспільстві є чітке розуміння

щодо потреби в проведенні докорінних реформ; науковцями та фахівцями-практиками напрацьовуються матеріали для системних концепцій; до посадовців, які здійснюють керівництво закладами освіти, висуваються нові сучасні вимоги, потрібні фахівці, які здатні до переходу на принципово інший рівень розбудови всього навчально-виховного процесу. Гуманізм виступає як домінуюча методологія системи освіти. Головним стає принцип реалізації кожним індивідом нескінченних можливостей особистісного розвитку за умов необхідної соціальної підтримки.

В наші часи навчально-виховний процес робить акценти на користь практики, розробка програм базових курсів спираються на сучасні підходи. Реформи торкнулися й критеріїв оцінювання успішності навчання, а міжособистісні взаємини зрушують в бік принципів гуманізму. Зокрема, до закладів вищої освіти на загальних або й пільгових умовах вступають молоді люди з особливими потребами, а це, у свою чергу, вимагає певних дій та координальних рішень на всіх рівнях. Цей процес трансформації також включає розбудову сучасної психологічної служби ЗВО, психолог має бути залученим до освітнього процесу. Важливо зазначити, що керівництво має подбати про створення умов для опрацювання й вирішення особистісних та міжособистісних проблем працівників освітнього закладу, студентських груп, самих студентів [3; 4].

Становлення психологічної служби в закладах вищої освіти зустрічає безліч внутрішніх та зовнішніх бар'єрів, на перший план виступає питання результативності та створення належних умов роботи. С.Д. Максименко зазначав, що розвиток вітчизняної практичної психології сьогодні потребує досліджень фундаментального плану, зокрема спрямованих на теоретико-методологічне осмислення психологічної практики, розробку системи категорій і понять практичної психології, теоретичних концепцій прикладних розробок, скільки [4]. У своїх роботах видатний психолог окрему увагу надає соціокультурним факторам, сімейному впливу, індивідуально-типологічним та психофізіологічним особливостям, готовності до співпраці.

Сучасне соціокультурне суспільство розробляє новітні підходи, спрямовані на розвиток особистості у навчальному закладі, які, зазвичай, за основу використовують сімейні патерни поведінки; встановлені норми та правила окремого закладу вищої освіти; психологічний мікроклімат всіх учасників навчального процесу. Соціальне середовище і окрема особистість знаходяться у постійній взаємодії. На становлення особистості молодого людини значною мірою впливає оточення, формує

її, спрямовує поведінку, демонструє елементи лексики, заохочує акуратність, здоров'я, дозвілля, успіх тощо.

Через належність до конкретних груп, зокрема студентської, особистість набуває певних соціальних якостей: закріплює або розквітає соціальні традиції, переглядає функціонування усталених звичаїв, отримує нові форми поведінки. Якість такої взаємодії й формує значною мірою загальне та психічне здоров'я молодого покоління, виокремлює соціальне становище, сприяє досягненню психологічного комфорту. Кожний учасник процесу навчання розглядаються психологом на конкретному етапі онтогенетичного розвитку, з врахуванням психофізичних особливостей та індивідуальних проявів, як індивідуальність, яка включена в освітній процес, обіймає конкретне місце в її системі, який є унікальним, неповторним, здатним до зміни. Крім того, фахівець враховує попереднє середовище, в якому перебував індивід, морально-психологічний клімат та тип родинного виховання. Важливими моральними та фаховими принципами роботи психолога сфери освіти є повага до особистості молодої людини, толерантне ставлення до її індивідуальних проявів, визнання права на особисту думку та права на помилку. Слідом за дослідниками І. С. Булахом [2], Г. С. Костюком [3], проаналізуємо актуальну соціальну ситуацію розвитку юнаків, зацентруємо увагу на тих труднощах з боку психологічного аспекту, з якими вони стикаються сьогодні. Більшість науковців вік 15–18 років для чоловічої статі відносять як до одного із найважливіших і найсуперечливіших етапів життя людини. Саме в цей період формуються соціально-психологічні якості, необхідні для формування певного типу характеру, особистісних рис, обирає референтне коло. Дослідниками встановлено, що цей вік більшою мірою, ніж інші періоди життя, узалежнений від сьогоденних реалій. Внутрішні конфлікти допомагають молодій людині розвиватися, а почуття особистості формується через зовнішні зриви і внутрішні сходження [1; 2; 5]. Згідно класичної наукової парадигми на перший план виходять певні особистісні утворення цього віку: амбівалентність почуттів, егоцентризм, потреба у самоствердженні, вміння аналізувати власні вчинки, почуття невпевненості у собі, ідентичність, почуття винятковості, емансипація, прагнення до створення кумирів, вразливість до дій та думки інших, замріяність, схильність до конформності [1].

Молоді людини студентського віку використовують попередній досвід, закономірності, культурні надбання; вміють аналізувати, робити висновки, екстраполювати; вміють користуватися тим, що створено людством; свідомо і критично засвоюють певні норми й правила; здатні розвивати власні особистісні структури; можуть самостверджуватися,

самореалізовуватися. Вибір на користь соціально санкціонованої поведінки, корисної як для себе, так і для суспільства, вимагає від молодих людей потужних фізичних, психічних та моральних зусиль. Саме в готовності до такого кроку і потребує допомоги. За порадою юнаки, зазвичай, звертаються до тих, кого поважають: друзів, старших товаришів, рідше – до кола родичів та батьків. Однак наш час вимагає кваліфікованого підходу, і звертання до психолога не тільки «модно», але й є запорукою виваженого рішення.

До сутнісних проблем, які постають перед юнаками, можна виокремити формулювання сенсу життя, розуміння подій та моральності людських вчинків, брак або недостатність для конкретної особи емоційної близькості та тепла, відсутність або розбіжність спільних та близьких з референтною групою інтересів. Якщо розглядати соціальну ситуацію, в якій проходить розвиток та становлення студентства, то можна зазначити, що молоді люди переважно перебувають в колі ровесників протягом чотирьох–п'яти років навчання. Студентські групи, як правило, змішані за статтю. Проте деколи дівчата або юнаки можуть кількісно переважати, тому така група має підстави для демонстрації та сповідування певної гендерної моралі. Якщо в групі переважно хлопці, то на перше місце виходять цінності сили, мужності, самостійності, наполегливості тощо, а члени такої групи намагатимуться саме такими ставати. Акцент зсувається у бік особливих цінностей: бравади, зневажливості, миттєвих знайомств, паління тощо. Також це призводить до варіативних форм поведінки, може впливати на ставлення до навчання, міжособистих стосунків, власного здоров'я. Починається порівняння себе з тими, кого вважають авторитетом для себе, хто вважається більшістю лідером групи. Створені групи можуть бути референтними для даної особи або не бути такими. Для фахівців психологічної служби закладів вищої освіти важливо усвідомлювати, що проблеми, які виникають в юнаків, можуть бути зафіксовані, розпізнані, опрацьовані, а їх негативний розвиток загальмовано або унеможливлено. Якщо юнак не має змоги випробувати себе на практиці, він починає уявляє ті ситуації, де в подальшому може мати успіх, проявити себе якомога краще, утвердитись у наявності бажаних рис характеру. Саме ці уявлення юнаків мають стати предметом уваги психолога психологічної служби ЗВО під час консультування, спостереження, аналізу.

Особистісні проблеми, які виникають в юнаків в інтегрованих групах закладів вищої освіти, ще тільки починають вивчатися науковцями та потребують підтримки для проведення наукових досліджень.

Література:

1. Бал Р.О. Сучасний гуманізм і освіта: Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. – Рівне : «Ліста-М», 2003. – 340 с.
2. Булах І.С. Специфіка особистісного зростання підлітка: ракурс сучасного психологічного дослідження // Журнал практикуючого психолога. – 2002. – Випуск 8. – С. 72–85.
3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К. : Наукова думка, 2002. – 250 с.
4. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці. – К. : Наукова думка, 1998. – 410 с.
5. Організація психологічної служби : навч.-мет. посіб. / О.Я. Митник, Т.В. Середюк. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2017. – 128 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-041-4-3>

**СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ
У КОНТЕКСТІ ЇЇ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ**

Грилюк С. М.

*викладач кафедри морально-психологічного забезпечення
діяльності військ (сил)*

*Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського,
аспірант*

*ПВНЗ «Університет сучасних знань»
м. Київ, Україна*

Тютюнник Л. Л.

*ад'юнкт гуманітарного інституту
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського
м. Київ, Україна*

У сучасних умовах війни на Сході України гостро постає питання підвищення стресостійкості особистості з урахуванням її адаптаційного потенціалу до бойових умов, а у подальшому їх реадаптації до умов мирного життя.